

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

โหราศาสตร์มีบทบาทในชีวิตและสังคมไทยมาโดยตลอด และยังมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของประชาชนคนไทยแทบทุกด้าน นับตั้งแต่การเกิด แก่ เจ็บ ตาย โหราศาสตร์เข้ามาผสมผสานอยู่ในวิถีชีวิตของผู้คนทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม แม้กระทั่งในปัจจุบันนี้ที่วิทยาการต่าง ๆ เจริญก้าวหน้ามากขึ้น ก็ไม่ได้ส่งผลกระทบให้โหราศาสตร์มีความสำคัญลดน้อยลง ในทางตรงกันข้ามโหราศาสตร์กลับทวีความสำคัญขึ้นเป็นลำดับ เพราะคนส่วนใหญ่จำเป็นต้องพึ่งพาอาศัยโหราศาสตร์มากขึ้น

เมื่ออุปสงค์มากขึ้น อุปทานย่อมมากตามไปด้วย นักโหราศาสตร์หรือหมอดูจึงกลายเป็นกลุ่มบุคคลสำคัญที่ทำให้โหราศาสตร์เข้ามามีอิทธิพลต่อสังคมไทยอย่างแท้จริง เพราะพวกเขาเป็นผู้แปลความหมายสิ่งที่พวกเขาเข้าใจว่าเป็นสัญลักษณ์ทางโหราศาสตร์ เช่น ตัวเลข ดวงดาว เวลา เป็นต้น ให้ประชาชนธรรมดาเข้าใจสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาหนึ่ง

วิชาโหราศาสตร์น่าจะเริ่มต้นขึ้นมาด้วยจุดประสงค์เพียงแค่ว่า ในตอนแรก คือ ความพยายามของมนุษย์โบราณที่จะ "พยายามทำความเข้าใจหรือเข้าใจสิ่งแวดล้อมของตัวเอง จากเรื่องดินฟ้าอากาศ ธรรมชาติที่รอบตัวอยู่ไปถึงท้องฟ้า ดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์และดวงดาวอื่นๆ ซึ่งมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติและฤดูกาล" สำหรับการทำนายทายทัก การประกอบอาชีพ และการปรับชีวิตให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม และผลที่เกิดจากปรากฏการณ์เหล่านั้นที่มีผลกระทบต่อประชาชน เช่น หนาวจัด ร้อนจัด เป็นต้น (ยอดธง ทับทิวไม้, 2521 : 12,78)

ประชาชนส่วนใหญ่สนใจการทำนายดวงชะตา เพราะเป็นธรรมดาของมนุษย์ที่มีความอยากรู้อยากเห็น ในสังคมปัจจุบันแทบทุกคนมีความวิตกกังวลในการดำรงชีวิต จึงต้องการแสวงหาชีวิตที่ดีกว่า ยิ่งผู้ใดต้องแบกรับความรับผิดชอบมาก ความต้องการแสวงหาพยากรณ์ก็มากตามไปด้วย โดยเฉพาะการเมืองซึ่งเป็นเรื่องของ การแสวงหาอำนาจ เพราะฉะนั้นผู้ประกอบการจึงพยายามหาหนทางให้ทราบว่า

อนาคตเป็นเช่นไร

จึงเห็นได้ว่าโหราศาสตร์มีความผูกพันกับสังคมไทยอย่างแนบแน่นนับตั้งแต่อดีตกาล จนอาจกล่าวได้ว่าโหราศาสตร์เป็นกลไกทางสังคมที่สำคัญชิ้นหนึ่งในการควบคุมคนในสังคม ผู้วิจัยจึงต้องการแยกแยะให้ผู้อ่านเห็นบทบาทของโหราศาสตร์ที่สัมพันธ์กับสังคมไทยทั้งในแง่ของกาลเวลา ชนชั้น และสังคม เพื่อให้เห็นภาพโดยรวมว่าโหราศาสตร์มีบทบาทต่อคนในสังคมทุกยุคทุกสมัย ทุกชนชั้น และทุกสังคม ไม่ว่าจะ เป็นเรื่องราวในระดับบุคคลหรือระดับประเทศต่างแสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของโหราศาสตร์ที่แทรกซึมอยู่ในการดำเนินชีวิตทั้งสิ้น

บทบาทของโหราศาสตร์ที่สัมพันธ์กับสังคมไทย

มิติทางด้านเวลา

โหราศาสตร์เป็นศาสตร์เก่าแก่แขนงหนึ่ง ที่ควบคู่กับสังคมไทยมาแต่โบราณกาลเป็นเวลาหลายศตวรรษมาแล้ว โดยสังเกตได้จากการที่เรื่องราวเกี่ยวกับโหราศาสตร์มีปรากฏในวรรณคดีไทย แต่ละยุคแต่ละสมัยอย่างต่อเนื่อง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

1. สมัยสุโขทัย เช่น ไตรภูมิพระร่วง - พระราชนิพนธ์ในสมเด็จพระมหาธรรมราชาลิไท

".... และมีหนทางอันพระอาทิตย์เดินนั้น 3 ทาง ๑ ที่รู้จักฤกษ์ทั้งหลาย สามแล ทางหนึ่งชื่อว่าโคธวิถีแล เมื่อฤกษ์หนาวพระอาทิตย์เดินฝ่ายกันแพงจักรวาล คือ ๖ เดือน 12-1-2-3, ทางหนึ่งชื่อว่าอัชชวิถี เมื่อฤกษ์ร้อนเดินทางกลาง คือว่า เดือน 4-5-6-7, ทางหนึ่งชื่อว่านาควิถี ฤกษ์ฝนเดินฝ่ายอุตรทิศ คือเดือน 8-9-10-11, ๖ วิถี 3 อันนั้น มีราศี 12 อันเสด อันว่าชื่อแห่งราศี 12 อัน คือว่า เมษ พฤษภ กรกฎ สิงห์ กันย์ ตุล พิจิก ธนู มังกร กุมภ์ มิน แลราศีที่ นักษัตรอยู่นั้นโดยกว้างได้ 22,000 ๖๒๒ เท่ากัน...."

2. สมัยอยุธยา เช่น ลิลิตยวนพ่าย - ไม่ปรากฏชื่อผู้แต่ง

" เพลงโหมรเห็นแม่แก้ว	มุนีวงศ์
สप्तศาสตร์าคมยล	ส่งล้วน
สप्तศิลป์แสนคงทรง	ทายาท ไสร์แฮ
สप्तศัพทศมถ้วน	ถี่แกลง "

3. สมัยรัตนโกสินทร์ เช่น เสภาขุนช้างขุนแผน

" ครานั้นจึงท่านชรัวดาญ	พิเคราะห์จับยามดูหาข่าว
ยามสุรย์ยามจันทร์ก็มันใจ	เห็นไม่เป็นไรก็ว่ามา
ทักทายตามที่ยามตรีเนตร	ใครบอกเหตุโกหกอย่าเชื่อหา
ผิวเอ็งมีชัยได้พารา	ข้าศึกเป็นจัญจัญไป "

(วิสุทธิ ธรรมวิริยะวงศ์, 2529 : 24-26)

มิตินทางด้านชนชั้น

ในอดีตนั้นการศึกษาโหราศาสตร์มีเพียงในราชสำนัก ผู้ศึกษาส่วนใหญ่ คือ เชื้อพระวงศ์ หรือผู้รับราชการแผ่นดิน ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าวรรณคดีไทยโบราณซึ่งร้อยเรียงโดยเชื้อพระวงศ์เป็นส่วน ใหญ่จึงมักมีเรื่องราวเกี่ยวกับโหราศาสตร์ปรากฏอยู่ กษัตริย์ไทยโบราณเองก็มักจะมีตำแหน่ง "หมอดู" ที่เรียกกันว่า "โหราธิบดี" ประจําราชสำนักซึ่งมีหน้าที่ให้คำปรึกษาทั้งกิจการส่วนตัว และกิจการมใน ราชสำนัก เช่น การตั้งชื่อ การทำศึกสงคราม เป็นต้น จนกระทั่งสมัยรัชกาลที่ 5 จึงมีตำแหน่งขึ้นมา เป็นถึงเจ้าพระยา

การนำความรู้เรื่องของโลกและดวงดาวมาใช้ทำนายเหตุการณ์ไม่ได้นำมาใช้สำหรับทายทักกัน ในหมู่คนธรรมดาสามัญทั่วไป และเนื่องจากคนที่จะมีโอกาสเรียนรู้เรื่องของดวงดาวและโหราศาสตร์สมัย นั้นจะต้องเป็นคนชั้นสูงที่ต้องมีความรู้หนังสือเฉพาะภาษาบาลีอย่างดีเยี่ยมเท่านั้นถึงจะเรียนรู้ได้ การทำ นายทายทักจึงจำกัดอยู่ในหมู่คนชั้นสูงเพียงไม่กี่คนเท่านั้น เท่าที่ปรากฏแน่ชัดโหราศาสตร์และการเรียนรู้ เรื่องของดวงดาวสมัยนั้นได้นำมาใช้ทำนายสำหรับกิจการบ้านเมืองและการปกครองเท่านั้น

(ยอดธง ทับทิวไม้, 2521 : 78)

นิติต่างด้านสังคม

1. ระดับบุคคล

จากการศึกษาค้นคว้าพบว่า การดำเนินชีวิตของคนไทยส่วนใหญ่นั้นมีความเกี่ยวข้องกับโหราศาสตร์อยู่มาก นับตั้งแต่การเกิด แก่ เจ็บ ตาย จวบจนกระทั่งปัจจุบันนี้โหราศาสตร์ก็ยังคงมีอิทธิพลต่อชีวิตประจำวันของคนไทย เช่น

- 1.1 การทำนายลักษณะและบุคคลในอนาคต
- 1.2 การดูฤกษ์ยาม
- 1.3 การทำนายฝัน
- 1.4 การตั้งชื่อ
- 1.5 การผูกดวงและทำนายดวงชะตา
- 1.6 การปลุกต้นไม้ไว้ในบ้าน
- 1.7 การดูลักษณะคนเพื่อทำนายบุคลิกลักษณะ และคาดการณ์อนาคต
- 1.8 ความสวยงามและการแต่งตัว

(รัชนิกร เศรษฐโร, 2532 : 190-191)

2. ระดับสังคม/ประเทศ

นอกจากโหราศาสตร์จะแทรกซึมอยู่ท่ามกลางการดำรงชีวิตของคนไทยแล้ว โหราศาสตร์ยังมีความสัมพันธ์กับประวัติศาสตร์การเมืองไทยมาโดยตลอด นับตั้งแต่การตั้งกรุงเทพมหานคร พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชทรงโปรดเกล้าให้พระมหาราชครูประกอบพิธีฝังหลักเมือง เมื่อวันที่ 21 เมษายน 2325 ซึ่งโหรหลายท่านใช้ฤกษ์ดังกล่าวเพื่อพยากรณ์ดวงชะตาบ้านเมือง จากนั้นเป็นต้นมาโหราศาสตร์จึงมีส่วนเข้าไปมีบทบาทในการเมืองไทยมากขึ้นเรื่อย ๆ ตั้งแต่การกำหนดฤกษ์รัฐประหารในสมัยจอมพล ป.พิบูลสงคราม และการเมืองในสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ จอมพลถนอม กิตติขจร รัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ รัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ รวมทั้งวิกฤตการณ์ทางการเมืองสมัยพลเอกสุจินดา คราประยูร เป็นนายกรัฐมนตรี (นพวรรณ สิริเวชกุล, วรพจน์ ไอสถาพิรัตน์, สุมล ว่องวงศ์ศรี และอมรรกรณ์ สิริเวชกุล, 2535 : 26)

บทบาทของโหราศาสตร์กับการเมือง

ตามที่กล่าวไว้ข้างต้นแสดงให้เห็นว่า โหราศาสตร์มีความสัมพันธ์กับการเมืองไทยตั้งแต่อดีต จวบจนกระทั่งถึงปัจจุบัน แต่มีข้อสังเกตบางประการที่แสดงให้เห็นความแตกต่างระหว่างโหราศาสตร์ ในอดีตและโหราศาสตร์ในปัจจุบัน (ผู้วิจัยให้คำจำกัดความว่า โหราศาสตร์ในอดีต หมายถึง โหราศาสตร์ ตั้งแต่สมัยสุโขทัย-ยุคการเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี พ.ศ.2475 ส่วนโหราศาสตร์ในปัจจุบัน หมายถึง โหราศาสตร์หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง-ปัจจุบัน) ดังนี้

ตารางที่ 1 : ตารางแสดงการเปรียบเทียบโหราศาสตร์ในอดีตและโหราศาสตร์ในปัจจุบัน

โหราศาสตร์ในอดีต	โหราศาสตร์ในปัจจุบัน	
ผู้ส่งสาร: โหราธิบดี สาร: คำพยากรณ์หรือคำแนะนำ ทางการเมือง สื่อ: การปรึกษาพูดคุย ผู้รับสาร: กษัตริย์	ผู้ส่งสาร: โหราจารย์ สาร: คำพยากรณ์หรือคำแนะนำ ทางการเมือง สื่อ: สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อวิทยุ-โทรทัศน์ ผู้รับสาร: มวลชน	ผู้ส่งสาร: โหราจารย์ สาร: คำพยากรณ์หรือคำแนะนำ ทางการเมือง สื่อ: การปรึกษาพูดคุย ผู้รับสาร: ผู้ปกครอง

จากตารางดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าโหราศาสตร์ในอดีตแตกต่างจากโหราศาสตร์ในปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของสื่อ ซึ่งสามารถอธิบายได้ว่าการที่โลกเรามีความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีมีผลให้สื่อมวลชนขยายขอบเขตกว้างขวางมากขึ้น ส่วนการที่โหราจารย์ได้เพิ่มขยายกลุ่มเป้าหมายของผู้รับสารจากกษัตริย์หรือผู้ปกครองเพียงกลุ่มเดียวมาเป็นมวลชนนั้นอธิบายได้ว่า เนื่องจากการปกครองในอดีตซึ่งเป็นการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์หรือราชาธิปไตย กษัตริย์ย่อมมีอำนาจเหนือสามัญชน ดังนั้นกษัตริย์จึงมีความชอบธรรมเต็มที่ในการตัดสินใจดำเนินกิจการงานต่าง ๆ ในการปกครองประเทศ โดยมีต้องฟังความคิดเห็นของสามัญชน อีกทั้งกษัตริย์ได้รับความชอบธรรมอยู่แล้วโดยการสืบสันตติวงศ์ แต่หลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองประเทศในสมัยรัชกาลที่ 7 เข้าสู่การปกครองระบอบประชาธิปไตย กษัตริย์ต้องตกอยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญ อำนาจในการปกครองประเทศไม่ได้อยู่กับกษัตริย์หรือ

ผู้ปกครองเพียงลาพักอีกต่อไป แต่กลับถ่ายโอนไปสู่สามัญชนมากขึ้น เนื่องจากการปกครองระบอบประชาธิปไตยเป็นการปกครองของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน เพราะเหตุนี้เองผู้ปกครองจึงต้องให้ความสำคัญกับผู้อยู่ใต้ปกครอง เนื่องจากบุคคลเหล่านี้เริ่มมีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้น ดังนั้นการบริหารประเทศจึงต้องได้รับการยอมรับจากประชาชนซึ่งมีสิทธิมีเสียงในการเลือกตั้งพวกตนเข้าไปในสภา เพราะความชอบธรรมทางการเมืองตามระบอบการเมืองสมัยใหม่ ผู้ปกครองต้องได้รับการยอมรับจากประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ คือได้รับการเลือกตั้งเข้ามานั่นเอง

แต่อย่างไรก็ตามในปัจจุบันรูปแบบของการส่งสารหรือคำทำนายทางการเมือง ตามลักษณะโหราศาสตร์ในอดีตยังไม่ได้หายไปจากสังคมไทย เพียงแต่ผู้ส่งสารไม่ได้ส่งสารผ่านทางสื่อมวลชนเท่านั้น ผู้ส่งสารยังคงส่งสารโดยการปรึกษาพูดคุย ดังเช่นกลุ่มสมาธิรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ (รสช.) ที่แต่งตั้งโหราจารย์ประจำสภา เพื่อขอคำแนะนำในการประกอบกิจกรรมทางการเมืองต่างๆ เช่น การหาฤกษ์ยาม เป็นต้น ซึ่งคำทำนายที่ผู้ส่งสารสื่อข้อความไปยังผู้ปกครองและมวลชนน่าจะเป็นคำทำนายคนละชุดกัน เนื่องจากถ้าผู้ปกครองมีความชอบธรรม และเข้าสู่กระบวนการทางการเมืองตามระบอบประชาธิปไตยแล้ว ผู้ปกครองก็ไม่ต้องสร้างความชอบธรรม แต่การที่ผู้ปกครองเล่นการเมืองนอกระบบ เช่น พลเอกสุจินดา คราประยูร ที่ขึ้นมาใช้อำนาจทางการเมืองโดยการรัฐประหาร ผู้ปกครองจึงต้องสร้างฐานอำนาจทางการเมือง โดยการสร้างความชอบธรรมผ่านข้อเขียนที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับโหราศาสตร์การเมือง ซึ่งเท่ากับเป็นการสร้างฐานมวลชนโดยใช้ความศรัทธาในการอ้างถึงความเชื่อแบบโบราณทำให้ผู้อยู่ใต้ปกครองยอมรับในตัวผู้ปกครองในที่สุด

หลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองพ.ศ. 2475 ผู้นำประเทศส่วนใหญ่คือกลุ่มบุคคลที่มาจากราชการทหารและพลเรือน ซึ่งเป็นการช่วงชิงอำนาจทางการเมืองให้กลับมาอยู่ในกลุ่มขุนนางข้าราชการสมัยใหม่ แต่หลังจากสงครามโลกครั้งที่สองเป็นต้นมา ชนชั้นนาที่มีอำนาจทางการเมืองการปกครองของไทยประกอบไปด้วยบุคคล 3 กลุ่มหลักๆ คือ ทหาร ข้าราชการ และนักธุรกิจชั้นนา ซึ่งบุคคลในแต่ละกลุ่มจำเป็นต้องสร้างความเข้มแข็งทางการเมืองให้กับกลุ่มของตน เนื่องจากการเมืองไม่ได้เป็นเรื่องของชนชั้นนาเพียงกลุ่มเดียวอีกต่อไป แต่ทว่าประชาชนมีสิทธิมีเสียงในการคัดเลือกผู้ปกครอง การเมืองจึงกลายเป็นเรื่องของมวลชน โหราจารย์ก็เป็นที่ปรึกษาทางการเมืองไปโดยปริยาย และมวลชนก็กลายเป็นฐานอำนาจในการสร้างความเข้มแข็ง ชนชั้นนาจึงต้องหันมาเอาชนะใจมวลชนด้วยการสร้างความชอบธรรมให้มวลชนยอมรับให้ได้ โดยอาศัยเส้นทางใหม่และเส้นทางเก่าควบคู่กันไป คือการเล่นการเมืองบนความเชื่อของมวลชน

โหราจารย์ที่มุ่งสื่อสารข้อความมายังมวลชนซึ่งเป็นชนชั้นกลางของประเทศ เนื่องจากในช่วงเวลาที่ผ่านมาเศรษฐกิจและสังคมไทยได้พัฒนาไปมาก ทำให้ชนชั้นกลางมีความตื่นตัวทางการเมืองมากขึ้น ยังผลให้มีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้นตามไปด้วย และคาดว่าในอนาคตชนชั้นกลางน่าจะมีบทบาทและความสำคัญต่อการเมืองระบอบประชาธิปไตย ดังจะเห็นได้จากการชุมนุมของกลุ่มผู้เรียกร้องประชาธิปไตยในเหตุการณ์ "พฤษภาทมิฬ" ประกอบด้วยชนชั้นกลางเป็นจำนวนมาก (ลลิต ชีรเวคิน, 2535 : 231) นอกจากนี้กลุ่มเป้าหมายของนิตยสารวิเคราะห้ข่าวรายสัปดาห์ คือ ชนชั้นกลางที่ต้องการทราบข่าวสาร เพื่อตอบสนองความอยากรู้ความเป็นไปของเหตุการณ์บ้านเมืองมากกว่าต้องการเพียงความบันเทิง โหราจารย์จึงมุ่งส่งข้อความมายังชนชั้นกลาง ซึ่งเป็นที่น่าสังเกตว่าปกติชนชั้นกลางไม่น่าจะเป็นชนชั้นที่มีความเชื่อเรื่องนฤมิต และชนชั้นกลางเป็นชนชั้นที่เอาใจยากที่รัฐบาลจะตอบสนอง เพราะฉะนั้นโหราศาสตร์จึงอาจจะเป็นปัจจัยเสริมเท่านั้น ไม่ใช่ปัจจัยหลัก แต่ก็ยังคงมีบทบาทอยู่ในการเมืองไทย

การปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ (ราชาธิปไตย)

กษัตริย์, ผู้ปกครอง

โหราจารย์

การปกครองระบอบประชาธิปไตย

โหราจารย์

มวลชน

-ชนชั้นกลาง

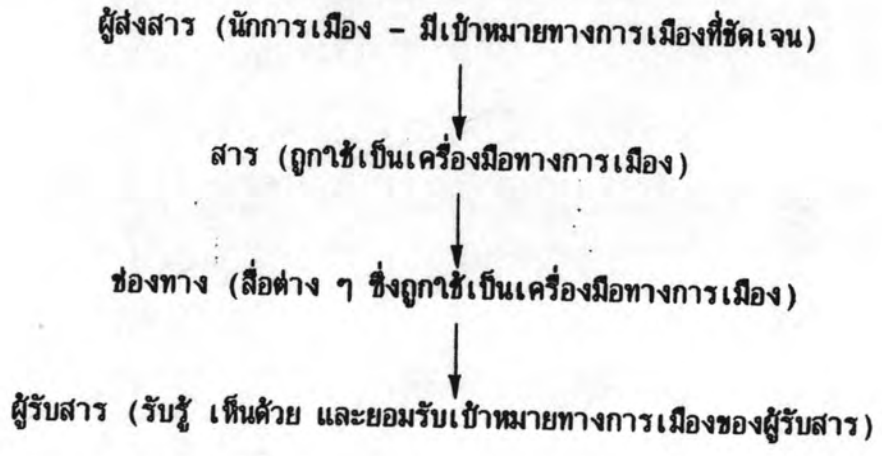
จากการที่อำนาจถูกเปลี่ยนมือจากผู้ปกครองมาสู่ประชาชน ทำให้ผู้ที่ต้องการจะเป็นผู้ปกครอง เช่น ผู้นำในพรรคการเมืองแต่ละพรรคจำเป็นต้องส่งข้อมูลข่าวสารทางการเมืองมายังประชาชนมากยิ่งขึ้น เพื่อแสดงให้เห็นความเคลื่อนไหวทางการเมืองที่แต่ละพรรคกำลังดำเนินการอยู่

ข้อเขียนที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับโหราศาสตร์การเมืองนับเป็นการสื่อสารทางการเมืองรูปแบบหนึ่ง
ที่ผู้นำทางการเมืองแต่ละกลุ่มพยายามสื่อสารมายังมวลชน โดยอาจมีวัตถุประสงค์บางอย่าง เช่น ใช้เป็น
เครื่องมือในการต่อสู้ทางการเมือง ดังกรณีอียิปต์ที่ทาเลียเบรัฐบาล แต่มีผู้ตีความว่าเป็นลายร้ายต่อ
รัฐบาล นายกรัฐมนตรีชวน หลีกภัย จึงต้องออกมาชี้แจงว่า

"อย่าเห็นอียิปต์หรืออิรักเพียงตัวเดียว แล้วมาบอกว่าจะเกิดโน่นเกิดนี่
อย่างนี้บ้านเมืองก็จะล่มจม"
(ลิขิต อีร์เวคิน, 2535 : 10)

จากเหตุการณ์ดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าข้อเขียนที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับโหราศาสตร์การเมืองมิได้
มีหน้าที่เป็นเพียงข้อมูลข่าวสารทางการเมืองเท่านั้น แต่ยังสามารถถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการสร้าง
ความชอบธรรมให้กับผู้นำทางการเมืองแต่ละกลุ่ม ซึ่งจะทำได้หรือนั้นเป็นอีกเรื่องหนึ่ง ซึ่งหมายถึง
การที่ประชาชนยอมรับเหตุผลในการดำเนินการเรื่องใดเรื่องหนึ่งของผู้นำ และยังเป็นเครื่องมือในการ
ทำลายความชอบธรรมของฝ่ายตรงข้ามในขณะเดียวกัน

กระบวนการสื่อสารทางการเมือง

กระบวนการสื่อสารผ่านข้อเขียนที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับโหราศาสตร์การเมือง

ผู้ส่งสาร (นักการเมือง, โหราจารย์)

สาร (ข้อเขียนที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับโหราศาสตร์การเมืองประกอบ

ด้วยประเด็นทางการเมืองต่าง ๆ)

ช่องทาง (สื่อสิ่งพิมพ์)

ผู้รับสาร (ประชาชน)

ข้อสังเกตที่สำคัญ คือ ข้อเขียนที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับโหราศาสตร์การเมืองจะมีการประสานประโยชน์ระหว่างคุณสมบัติของสื่อ คือ การเข้าถึงมวลชนและคุณสมบัติของโหราศาสตร์ คือ การสอดคล้องกับมายาคติ (Myth) ของคนส่วนใหญ่ที่มีความเชื่อเกี่ยวกับโหราศาสตร์ จึงอาจจะสามารถชี้แนะให้ประชาชนยอมรับเหตุการณ์ทางการเมืองที่มีแนวโน้มว่าจะเกิดขึ้น เช่น "สคส.2535 ปฏิทินโหราศาสตร์ไทย" ซึ่งระบุว่า "อภินันทนาการจากพลาอากาศเอกเกษตร วิจารณ์" ซึ่งพันโทสุชาติ สุขประเสริฐ เขียนคำทำนายเกี่ยวกับเหตุการณ์บ้านเมืองที่จะเกิดขึ้นก่อนสิ้นเดือนพฤษภาคม 2535 มีข้อความตอนหนึ่งดังนี้

- ทหารจะมีบทบาทในรอบเดือนนี้ จำเป็นที่จะต้องดูแลความสงบสุขของบ้านเมืองอย่างหนัก (เตรียมพร้อมไว้เป็นดี เพื่อความไม่ประมาท)
 - ผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ เริ่มก่อตัว ส่วนใหญ่เข้ามาในคราบของนักบุญ ใช้ศาสนาเป็นเครื่องบังหน้า ระวีกรมศาสนาตรวจตราให้ดี ทิศทางภาคใต้และอีสานของประเทศ
 - อุบัติเหตุเกิดขึ้นมากหลายทิศทาง ควรติดตามข่าวความเคลื่อนไหวต่าง ๆ โดยใกล้ชิด เมื่อมีมูลเหตุแล้วต้องรีบจัดการทันที เรื่องทุกอย่างอย่าต่อความยาวสาวความยืด นิ้วไหนร้ายต้องตัดนิ้วนั้นทิ้ง
 - เป็นรอบเดือนที่ต้องใช้ความเด็ดขาด เพื่อความสงบสุขของประเทศชาติเป็นส่วนรวม (ท่านว่าต้องเชื่อค้ำไว้ให้สิ่งดู)
- (อ้างถึงในไพโรรินทร์ ชาวงาม, 2535 : 39)

ตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นว่าข้อเขียนที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับโหราศาสตร์การเมือง เป็นการสื่อสารทางการเมือง ซึ่งเป็นรูปแบบการให้ข้อมูลประเภทหนึ่ง โดยอาจมีวัตถุประสงค์บางอย่างแฝงอยู่ เช่น ทำให้ประชาชนยอมรับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเพราะเป็นเรื่องที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ หรืออาจเป็นการรับรองความชอบธรรมของตนในการดำเนินการทางการเมือง ซึ่งผู้ปกครองพยายามให้เหตุผลโดยอ้างอิงหลักโหราศาสตร์

กล่าวได้ว่าโหราศาสตร์เป็นศาสตร์หนึ่งที่แทรกซึมอยู่ในสังคมไทย และฝังรากลึกอยู่ในความคิดความเชื่อและอุปนิสัยชีวิตประจำวันของคนไทยทุกระดับจากผู้ปกครองลงมาถึงประชาชน ทั้งที่รู้ตัวและไม่รู้ตัว ผู้ปกครองไทยจากอดีตถึงปัจจุบันได้ใช้โหราศาสตร์เป็นโลกทัศน์ความเชื่อของพวกเขาที่มีต่อสถานภาพของตนเองและสังคม โหราศาสตร์กลายเป็นเครื่องมือในการคิดตัดสินใจแก้ปัญหาทางการเมืองการปกครอง การต่อสู้ช่วงชิงอำนาจในหมู่ผู้ปกครองด้วยกัน รวมทั้งเป็นเครื่องมือในการปกครองประชาชน และใช้สร้างความชอบธรรมให้แก่อำนาจปกครองของผู้ปกครอง ให้ประชาชนยอมรับและยอมมาให้ปกครองแต่โดยดี (พิชิต ลิขิตกิจสมบูรณ์, 2537 : 11-12)

โหราจารย์หรือหมอดูเป็นผู้สื่อสารประเภทหนึ่ง ที่เปรียบเสมือนผู้เสนอขายสินค้าที่ต้องสร้างความเชื่อมั่นในตัวสินค้านั้นๆ ให้เกิดในกลุ่มผู้บริโภค แต่สินค้าของพวกเขาเป็นสินค้าชนิดพิเศษที่เกิดขึ้นจากความกังวลและความไม่รู้ โหราขายบริการโดยให้คำปรึกษา ทำนายอนาคต หรือคำแนะนำต่าง ๆ ตลอดจนการ "สะเดาะเคราะห์" หลายแบบแตกต่างกันไป โดยมียุทธวิธีที่สำคัญประการหนึ่งในการส่งเสริมการขายที่ได้ผล คือ การนำเสนอสินค้าของเขาผ่านสื่อต่างๆ เช่น การจัดรายการวิทยุ การออกโทรทัศน์ การเขียนคอลัมน์ดูดวงในนิตยสาร นอกจากนี้โหราจารย์ยังสร้างภาพพจน์ของความศักดิ์สิทธิ์ด้วยวิธีต่างๆ เช่น การวาดภาพประกอบคล้ายยันต์โบราณ การอ้างชื่อดวงดาวต่างๆ เป็นต้น ซึ่งทั้งหมดนี้จัดได้ว่าเป็นกลยุทธ์ในการสื่อสารอย่างหนึ่งนั่นเอง

ข้อเขียนที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับโหราศาสตร์การเมืองเป็นสินค้าอีกประเภทหนึ่งของโหราจารย์ที่มักเกิดขึ้นเมื่อบ้านเมืองเกิดวิกฤตการณ์ทางการเมือง แต่สิ่งที่น่าสนใจก็คือทำไมข้อเขียนที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับโหราศาสตร์การเมืองจึงมาปรากฏอยู่ในสื่อสิ่งพิมพ์ประเภทนิตยสารวิเคราะห์ข่าวการเมือง ซึ่งมักจะนำเหตุการณ์ทางการเมืองมาวิเคราะห์บนหลักการของระบบการเมืองสมัยใหม่ โดยที่ข้อเขียนที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับโหราศาสตร์การเมือง จะเป็นการนำเหตุการณ์ทางการเมืองมาวิเคราะห์บนหลักการของระบบการเมืองสมัยเก่าที่ขึ้นอยู่กับระบบดวงดาวกลับมาปรากฏอยู่ในนิตยสารประเภทนี้ซึ่งอาจจะเป็นไปได้ว่าเป็น

เพราะการจัดการทางการเมืองสมัยใหม่ไม่สามารถให้คำตอบกับเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้ และผู้ปกครองบางคนไม่สามารถชี้แจงมาหาเราได้ด้วยเหตุผลทางประชาธิปไตย ข้อเขียนที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับทฤษฎีการเมืองจึงเกิดขึ้นมา เพื่อรองรับความชอบธรรมของผู้ปกครองคนนั้น เช่น พลเอกสุจินดา คราประยูร ที่ไม่สามารถก้าวเข้าสู่เส้นทางการเมืองตามระบอบประชาธิปไตยได้ แต่กลับมีข้อเขียนที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับทฤษฎีการเมืองบางข้อเขียน ที่แสดงให้เห็นว่าบารมีของพลเอกสุจินดาถึงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี หรืออีกวิธีหนึ่งที่ยอมรับใช้คือการอ้างถึง "ดวงเมือง" ซึ่งมักถูกใช้เป็นอาวุธทางอุดมการณ์ เพื่อครอบงำความคิดประชาชนให้เชื่อว่าดวงเมืองกำหนดให้ทหารเป็นผู้ปกครองประเทศ จึงไม่มีหนทางใดที่จะลดอำนาจหรือบทบาทของทหารให้น้อยลง ซึ่งเป็นการขัดแย้งกับหลักการประชาธิปไตยโดยสิ้นเชิง กล่าวได้ว่า ข้อเขียนที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับทฤษฎีการเมืองมีฐานะเป็นการสื่อสารระบบเก่า ที่ช่วยสนับสนุนระบบการเมืองสมัยใหม่ให้มีความชอบธรรมมากยิ่งขึ้น เมื่อระบบการเมืองสมัยใหม่ไม่ประสบผลสำเร็จ

เนื่องจากบทบาทที่ไม่เคยขาดตอนหรือจางหายไปเลยของทฤษฎีการเมืองในมิติการเมืองของไทย โดยเฉพาะเมื่อเกิดวิกฤตการณ์ทางการเมือง ดังนั้นผู้วิจัยจึงต้องการศึกษากระบวนการสร้างความหมายในข้อเขียนที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับทฤษฎีการเมือง เพื่อศึกษาว่าภาษาของทฤษฎีการเมืองเป็นการสื่อสารที่มีลักษณะการสร้างความหมายเฉพาะตัวหรือไม่ ซึ่งเมื่ออ่านโดยผิวเผินแล้วไม่น่าจะเข้าใจ แต่ผู้วิจัยอยากทราบว่า การสื่อสารประเภทนี้สร้างความหมายขึ้นมาทำไม และทำอย่างไรให้บรรลุเป้าหมายนั้น นอกจากนี้ผู้วิจัยยังต้องการตรวจสอบว่าการสื่อสารประเภทนี้เป็นการสื่อสารที่ส่งสารมา โดยมีเป้าหมายหลักในการสร้างความชอบธรรมใช่หรือไม่ ถ้าเป็นเช่นนั้น ผู้ส่งสารมีวิธีการอย่างไร โดยใช้สัญวิทยาศึกษากระบวนการสร้างความหมาย ซึ่งจะพิจารณาจากรูปแบบและเนื้อหาของข้อเขียนดังกล่าว เช่น การมีภาพนักการเมืองประกอบ การใช้ศัพท์เทคนิคทางทฤษฎี การรายงานเหตุการณ์ทางการเมืองโดยอ้างอิงหลักดาราศาสตร์ การกล่าวถึงผู้นำทางการเมืองที่มีชื่อเสียงในขณะนั้น การกล่าวอ้างอิงสถานะการณ์ทางการเมือง เป็นต้น เพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับแนวทางการทำงานของข้อเขียนที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับทฤษฎีการเมืองในการสร้างความหมาย เพื่อนำไปสู่ความเห็นพ้องต้องกันในการสร้างความชอบธรรม และนักทฤษฎีในฐานะตัวแทนของกลุ่มการเมืองต่าง ๆ ได้นำเสนอสิ่งใดผ่านกลไกเหล่านี้

ปัญหาในการวิจัย

1. ข้อเขียนที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับโหราศาสตร์การเมืองในสื่อสิ่งพิมพ์แต่ละฉบับมีกระบวนการสร้างความหมายทางการเมืองแตกต่างกันอย่างไร โดยศึกษาจาก
 - รูปแบบ
 - เนื้อหา
2. ข้อเขียนที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับโหราศาสตร์การเมืองในสื่อสิ่งพิมพ์แต่ละฉบับมีกระบวนการสร้างความชอบธรรมทางการเมืองอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษากระบวนการสร้างความหมายทางการเมืองในข้อเขียนที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับโหราศาสตร์การเมือง
2. เพื่อศึกษากระบวนการสร้างความชอบธรรมทางการเมืองในข้อเขียนที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับโหราศาสตร์การเมือง

ขอบเขตของการศึกษาวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาข้อเขียนที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับโหราศาสตร์การเมืองเฉพาะที่ตีพิมพ์เผยแพร่อยู่บนสื่อมวลชนประเภทนิตยสารวิเคราะห์ข่าวรายสัปดาห์ 3 ชื่อฉบับ ได้แก่ มติชนสุดสัปดาห์ แนวหน้าสุดสัปดาห์ และคอกเป็ยรายสัปดาห์ ระหว่างปี พ.ศ.2534-2536

ข้อสันนิษฐาน

1. ข้อเขียนที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับโหราศาสตร์การเมืองในสื่อสิ่งพิมพ์แต่ละฉบับ มีกระบวนการสร้างความหมายทางการเมืองแตกต่างกัน
2. ข้อเขียนที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับโหราศาสตร์การเมืองในสื่อสิ่งพิมพ์แต่ละฉบับ มีกระบวนการสร้างความชอบธรรมทางการเมืองคล้ายคลึงกัน กล่าวคือ มุ่งสร้างความชอบธรรมให้กับตนเองและทำลายความชอบธรรมของฝ่ายตรงข้าม

3. ข้อเขียนที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับทฤษฎีการเมืองสามารถสะท้อนสภาวะทางการเมืองในแต่ละช่วงได้
4. นักทฤษฎีการเมือง และสภาวะทางการเมือง มีส่วนกำหนดรูปแบบและเนื้อหาในข้อเขียนที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับทฤษฎีการเมือง

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

- ทฤษฎีการเมือง หมายถึง วิชาที่ว่าด้วยการพยากรณ์โดยอาศัยการโคจรของดวงดาวเป็นหลัก
- การเมือง หมายถึง กิจการบ้านเมืองทั่ว ๆ ไป
- ข้อเขียนที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับทฤษฎีการเมือง หมายถึง ข้อความการพยากรณ์เกี่ยวกับการบ้านเมืองเมืองต่างๆไป ทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม โดยอาศัยดาราศาสตร์หรือการโคจรของดวงดาวเป็นสาระสำคัญ ในการอธิบายเหตุการณ์หนึ่งเหตุการณ์ใดทางการเมือง
- กระบวนการสร้างความหมาย หมายถึง วิธีการที่สื่อมวลชนใช้ในการสร้างความหมายให้กับสิ่งต่างๆ เพื่อแสดงให้เห็นความหมายแฝงของสิ่งเหล่านั้น ในงานวิจัยชิ้นนี้ผู้วิจัยศึกษากระบวนการสร้างความหมายให้แก่องค์ประกอบทางการเมือง ได้แก่ นักการเมืองหรือพรรคการเมือง/ทหาร/รัฐบาล เหตุการณ์ทางการเมืองและทฤษฎีการเมือง
- กระบวนการสร้างความชอบธรรม หมายถึง การที่ผู้นำทางการเมืองต้องการให้ผู้ตามยอมรับในเหตุผลที่ตนกล่าวอ้างขึ้นมาว่ามีคุณค่า สมควรแก่การปฏิบัติตาม และยอมรับในตัวผู้ปกครองว่ามีคุณสมบัติเหมาะสมในการเป็นผู้นำ โดยใช้วิธีการอ้างอิงหลักการต่างๆ เพื่อบอกความเหมาะสมของผู้นำในการได้มาซึ่งอำนาจ
- นิตยสารวิเคราะห์ข่าวรายสัปดาห์ หมายถึง หนังสือพิมพ์ที่ออกเป็นรายสัปดาห์ โดยมีเนื้อหาแสดงถึงข่าวสำคัญในรอบสัปดาห์ที่ผ่านมา ในที่นี้ได้แก่ มติชนสุดสัปดาห์ แนวหน้าสุดสัปดาห์ และดอกเบี๋ยรายสัปดาห์

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

- 1.สามารถสะท้อนให้เห็นกลยุทธ์ในการสื่อสารในข้อเขียนที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับทฤษฎีการเมือง
- 2.สามารถตระหนักถึงความหมายในการสื่อสาร เพื่อให้มีความรู้เท่าทันสื่อที่เราบริโภค
- 3.การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาจากมุมมองทางนิเทศศาสตร์ ซึ่งอาจเป็นประโยชน์ในการศึกษาชั้นต่อไป ทั้งทางสาขานิเทศศาสตร์ และสาขาวิชาการอื่น ๆ